

І.Г. Брижата,

старший викладач кафедри образотворчого мистецтва
Криворізького педагогічного інституту
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

МОЖЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ У ФОРМУВАННІ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Брижата І.Г.,

МОЖЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ У ФОРМУВАННІ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті характеризується специфіка фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, аналізується її вплив на формування предметних компетентностей студентів факультету мистецтв. Конкретизуються напрями професійної підготовки студентів вищої педагогічної школи. Стаття відкриває нові перспективи дослідження педагогічних умов формування предметних компетентностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Професійна підготовка, спрямована на створення предметних компетенцій, сприяє цілісності духовно-моральних та діяльнісно-інтелектуальних складників особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Ключові слова: фахова підготовка, образотворче мистецтво, майбутній учитель, предметні компетентності, компоненти фахової підготовки.

Bryzhata I.G.,

OPPORTUNITIES OF PROFESSIONAL TRAINING IN THE DEVELOPMENT OF SUBJECT COMPETENCE OF FUTURE FINE ARTS TEACHERS

The article characterizes the specificity of the professional training of future teachers of fine arts, analyzes its impact on the formation of subject competence of students of the Department of Fine Arts. It specifies the directions of professional training of students of higher educational school. The article presents new perspectives for research of pedagogical conditions of substantive competence of future teachers of fine arts. The professional training aimed at creating meaningful competencies, promotes a holistic spiritual and moral, activity and intellectual components of future fine arts teacher's personality.

Keywords: professional training, fine arts, future teacher, subject competencies, components of professional training.

Брыжата І.Г.,

ВОЗМОЖНОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ В ФОРМИРОВАНИИ ПРЕДМЕТНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статье характеризуется специфика профессиональной подготовки будущих учителей изобразительного искусства, анализируется ее влияние на формирование предметных компетенций студентов факультета искусств. Конкретизируются направления профессиональной подготовки студентов высшей педагогической школы. Статья открывает новые перспективы исследования педагогических условий формирования предметных компетентностей будущих учителей изобразительного искусства. Профессиональная подготовка, направленная на создание предметных компетентностей, способствует целостности духовно-моральных и деятельностно-интеллектуальных составляющих личности будущего учителя изобразительного искусства.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, изобразительное искусство, будущий учитель, предметные компетентности, компоненты профессиональной подготовки.

Кардинальні зрушення в українському суспільстві в перші десятиліття нового століття спричинили появу нових вимог до змісту та результатів фахової підготовки майбутніх педагогів. Фахова підготовка майбутнього вчителя здійснюється нині з урахуванням ціннісного контексту сучасної української освіти, акценти зміщуються на зміст і особливості духовного світу суб'єктів педагогічного процесу. Теоретико-методологічним підґрунтям для вдосконалення фахової підготовки студентів вищої педагогічної школи слугують фундаментальні нароби таких учених, дослідників як С. Архангельський, Н. Бордовська, Б. Гершунський, І. Кобиляцький, А. Кузьмінський, В. Лозова, І. Прокопенко, А. Реан, В. Сластьонін, Г. Троцько, М. Фіцула та інші. Зважаючи на фундаментальні теоретичні напрацювання видатних теоретиків педагогіки, також беремо до уваги той факт, що результативність фахової підготовки майбутнього вчителя в сучасних умовах забезпечується на ґрунті компетентнісної парадигми (В. Байденко, Н. Бібік, І. Зимня, Л. Петровська, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равен, О. Савченко, А. Хуторської та інші).

Процес фахової підготовки спрямовується на формування широкого спектру компетентностей майбутнього педагога-фахівця, зокрема — майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Серед різноманітних професійно вартісних компетентностей (комунікативної, громадянської, ціннісної тощо) провідне місце посідає саме предметна компетентність майбутнього вчителя.

Метою статті є розкриття можливостей цілісної фахової підготовки у формуванні предметних компетентностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

У широкому розумінні фахова підготовка визначається як:

– процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь та навичок, вироблення компетенцій, необхідних у майбутній професійній діяльності (С. Гончаренко, О. Мороз, Н. Ничкало, О. Падалка, І. Юрченко);

– «система організаційних та педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості знань та навичок, умінь та професійної готовності до такої діяльності. Здійснюється в процесі навчання в інститутах, університетах, інших навчальних закладах, факультетах підвищення кваліфікації» (А. Щукін, 2007), наголошує А. Щукін [4, 250].

У спеціальних наукових дослідженнях розставляються різні акценти у визначенні сутності фахової підготовки: вона тлумачиться і як вид діяльності, і як процес, і як результат, мета, засіб. Більшість дослідників (В. Байденко, В. Загвазінський, А. Кузьмінський, В. Лозова, О. Мороз, Н. Ничкало та інші) фахову підготовку розглядають як процесуальну характеристику професійної

освіти, яка, у свою чергу, визначається як «процес трудової підготовки особистості, який забезпечує її орієнтацію у світі професій та оволодіння конкретною спеціальністю» (В. Лозова, 2006) [3, 250]. Реалізація мети професійної підготовки, за В. Лозовою, передбачає:

– виховання вільної особистості, яка має високий рівень свідомості, почуття своєї гідності, самоповаги, орієнтується у загальнолюдських і національних духовних цінностях життя, яка відтворює національну культуру (мову, культурну спадщину, традиції, риси характеру тощо), може самостійно приймати рішення й нести за них відповідальність;

– виховання духовно багаті особистості, якій притаманна сукупність морально-етичних якостей, загальнолюдських цінностей (свобода, гуманізм, істина, добро, краса), яка має постійну потребу до пізнання і самопізнання, вияву творчості, ініціативи, активності, самостійності у всіх сферах своєї життєдіяльності;

– формування практичної компетентної особистості, яка володіє основами економіки, комп'ютерної грамотності, іноземними мовами, культурою поведінки і спілкування, естетичним смаком, уміє вести здоровий спосіб життя, своєю працею, діяльністю забезпечуватиме матеріальне благополуччя своєї сім'ї (В. Лозова, 2006) [3, 23].

У методично-прикладній площині формування «практичної компетентності особистості» майбутніх учителів образотворчого мистецтва зводиться до формування компетентностей предметних, — інтегровано-цілісної властивості, що характеризується педагогічно-мистецькою метою та мотивами, наявністю стійкої системи спеціальних фахових знань, відповідних умінь та навичок, мистецькими здібностями та педагогічною спрямованістю.

Зважаємо також на те, що до основних принципів фахової підготовки українські науковці відносять такі:

– випереджувальний характер професійної підготовки та її фундаменталізацію;

– інтеграцію професійної освіти, науки та виробництва;

– гнучкість і взаємозв'язок процесу професійної підготовки з реструктуризацією та подальшим розвитком економіки, зайнятістю населення, розвитком різних форм власності;

– диверсифікацію, регіоналізацію, стандартизацію;

– екологізацію, варіативність, індивідуалізацію і диференціацію, принцип єдності навчання й виховання студентської молоді (Н. Ничкало, 1996) [6].

У рамках Болонського процесу в резолюціях ради ректорів європейських вищих навчальних закладів якість фахової підготовки визначається «наріжним каменем», «базовою умовою» довіри, релевантності, мобільності, привабливості вищої освіти [1]. Стартовими нормами якості фахової

Рис. 1. Цілісний процес професійної підготовки майбутнього вчителя
(за В. Лозовою, Г. Троцько)

підготовки спеціаліста визначені компетенції, навченість, знання.

У професійній підготовці студентів науковці виокремлюють цільовий, процесуальний, результативний, аналітико-коригувальний компоненти, зазначається, що у фаховій підготовці знаходять виявлення філософські закони переходу кількісних накопичень у якісні зміни. Всі «інтегративні особистісні характеристики є результатом поступового накопичення, нарощування якісних змін (погляди, ціннісні орієнтації, мотиви, потреби особистості, її вміння та навички» (В. Лозова) [3, 24], досліджуються різноманітні зв'язки між учасниками педагогічного процесу, суб'єктами фахової підготовки як процесу виступають: викладачі, студенти, керівники наукових та інших гуртків, товариств, куратори груп, лаборанти, адміністрація вищого навчального

закладу, громадські об'єднання. Узагальнюючи напрацювання вітчизняних науковців у галузі фахової підготовки майбутніх спеціалістів у середовищі вищого навчального закладу, цілісність процесу професійної підготовки ілюструємо наочно схемою, що подається нижче (рис. 1.) «Цілісний процес професійної підготовки студентів вищої школи», послуговуючись рекомендаціями В. Лозової (В. Лозова, 2006) [3] та Г. Троцько (Г. Троцько, 1999) [8].

У методичній площині спільною для будь-яких дисциплін вищого навчального закладу метою є засвоєння тими, хто навчається, змісту дисциплін у визначеному обсязі і на визначеному рівні. При цьому зміст навчання за певною дисципліною — частина змісту професійної підготовки спеціаліста певного профілю. Тому цілі та завдання навчання у вищій школі

детерміновані так званою «еталонною моделлю» майбутнього спеціаліста.

У Криворізькому педагогічному інституті ДВНЗ «КНУ» на факультеті мистецтв за напрямами підготовки 6.020205 «Образотворче мистецтво» (спеціалізація — декоративне мистецтво), освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр», здійснюється підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва за такими змістовими напрямами:

- гуманітарна та філософсько-соціологічна підготовка;
- психолого-педагогічна підготовка;
- мистецька підготовка (теоретичний та практичний блоки).

Останній напрям втілюється у введення в навчальні плани та програми таких навчальних дисциплін як «Історія мистецтв», «Історія дизайну», «Історія зарубіжного мистецтва», «Живопис», «Рисунок (різновиди)», «Композиція в дизайні», «Скульптура» тощо. Спільною ідеєю, що об'єднує спеціальну професійну підготовку та підготовку психолого-педагогічну, філософсько-гуманітарну є ідея інтеграції науки (педагогічної, гуманітарних наук) та мистецтва з метою формування предметних компетентностей, а саме:

1) цілісної гармонійної особистості майбутнього педагога, майбутнього вчителя образотворчого мистецтва;

2) суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача й студентів на засадах самореалізації та неперервного творчого самозростання кожного з них.

Для того, щоб фахова підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва стала засобом формування його предметних компетентностей, варто урізноманітнити арсенал засобів, прийомів і методів індивідуалізованого підходу до особистісно зорієнтованої підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін, брати до уваги складну специфіку поєднання власне педагогічної та мистецької діяльності. Водночас, ми не можемо не зважати на ті проблеми, які є спільними для фахової підготовки вчителів поза залежністю від напрямів цієї підготовки. Це проблеми, пов'язані, перш за все, з недостатньою розробленістю теоретичних засад професійної підготовки майбутніх учителів в умовах запровадження дворівневого циклу підготовки та здійснення навчально-пізнавальної діяльності в умовах кредитно-модульної системи, — недоліки

відбору та структурування змісту освіти, недосконалість механізмів оцінювання результатів навчальної роботи майбутніх учителів за новими оцінними стандартами та шкалами, зростання масовості вищої педагогічної освіти за рахунок певного зниження якості фахової підготовки, недооцінка аксіологічного потенціалу дисциплін мистецького циклу та інші.

Досконале знання та володіння сучасними технологіями педагогіки і психології, художньої освіти, традиційної народної культури, особистісно-професійний розвиток у мінливому соціокультурному просторі — основа професійного становлення майбутнього вчителя образотворчого мистецтва та формування його предметних компетентностей. Цей процес має реалізуватися в системі пріоритетних цінностей вітчизняної освіти, в її аксіологічній орієнтації, оскільки і традиційні, і новітні гуманістичні цінності складають основу культури і визначають моральний ідеал фахової підготовки. У цьому зв'язку істотно змінюються і збагачуються функції вищої школи: у своїй багатофункціональності вищій освіті доводиться все більшою мірою брати на себе функції культурної спадковості, культурної творчості (В. Загвязинський, 1982) [2].

Отже, фахова підготовка, спрямована на формування предметних компетентностей, сприяє становленню цілісної, духовно-моральної, мислячої, діяльній особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, який має високу відповідальність за збереження національної культури, за долю країни; становленню особистості, що прагне реалізувати себе в сучасних соціально-політичних умовах.

Залучення майбутнього педагога-професіонала до скарбниці соціального, творчого та народного досвіду, світової культури, естетичних цінностей, накопичених людством, неможливе без створення цілого комплексу теоретичних, організаційно-педагогічних та методичних умов професійного розвитку майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, реалізація яких дозволить гуманізувати навчальний процес вищої школи та сформувати предметні компетентності майбутніх педагогів.

Тож у дослідженні комплексу педагогічних умов формування предметних компетентностей майбутнього вчителя образотворчого мистецтва вбачаємо перспективу подальших наукових розвідок.

ДЖЕРЕЛА

1. Болонський процес у фактах і документах / за ред. С.М. Ніколаєнка. — К. : Дельта, 2007. — 53 с.
2. Загвязинский В.И. Методология и методика педагогического исследования / Владимир Ильич Загвязинский. — М. : Просвещение, 1982. — 160 с.
3. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. пос. / за ред. В.І. Лозової. — Х. : ОВС, 2006. — 496 с.

4. Лингводидактический энциклопедический словарь / сост. А.Н. Щукин. — М. : Астрель : Хранитель, 2007. — 746 с.
5. Мороз О.Г. Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посібник / О.Г. Мороз, О.С. Падалка, В.І. Юрченко. — К. : Знання, 2003. — 213 с.
6. Ничкало Н.Г. Дослідження з проблем педагогіки і психології вищої школи / Н.Г. Ничкало // Вища освіта в Україні : реалії, тенденції, перспектива розвитку : мат. міжн. наук.-практ. конф. — К., 1996. — С. 19—23.
7. Професійна освіта : Словник : навч. пос. / уклад. С.У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н.Г. Ничкало. — К. : Вища школа, 2000. — 149 с.
8. Троцько Г.В. Шляхи активізації навчального процесу / Г.В. Троцько, І.М. Трубавіна // Професійна освіта : теорія і практика. — 1999. — № 1 (9). — С. 52—63.

REFERENCES

1. Bolonskyj process u faktax i dokumentax / Za red. S.M.Nikolaienka. — K. : Delta, 2007. — 53 s.
2. Zahviazynskiy V.Y. Metodolohiya y metodyka pedahohyčeskoho yssledovanyja / Vladymyr Ylych Zahviazynskiy. — M. : Prosveščenyje, 1982. — 160 s.
3. Lekciji z pedahohiky vyščoji školy : navč. pos. / Za red. V.I. Lozovoji. — X. : OVS, 2006. — 496 s.
4. Lynhvodydaktyčeskij encyklopedyčeskij slovar/Sost. A.N. Shchukyn. — M. : Astrel : Xranytel, 2007. — 746 s.
5. Moroz O.H. Pedahohika i psyxolohija vyščoji školy : navč. posibnyk / O.H. Moroz, O.S. Padalka, V.I. Yurchenko. — K. : Znannja, 2003. — 213 s.
6. Nychkalo N.H. Doslidžennja z problem pedahohiky i psyxolohiji vyščoji školy / N.H. Nychkalo // Vyšča osvita v Ukrajinі: realiji, tendenciji, perspektiva rozvytku: mat. mižn. nauk.-prakt. konf. — K., 1996. — S. 19–23.
7. Profesijna osvita: Slovyk: navč. pos. / Uklad. S.U. Honcharenko ta in. ; za red. N.H. Nykalo. — K. : Vyšča škola, 2000. — 149 s.
8. Trotsko H.V. Šljaxy aktyvizacyji navčalnogo procesu / H.V.Trotsko, I.M. Trubavina // Profesijna osvita: teorija i praktyka. — 1999. — № 1 (9). — S. 52—63.

Рецензент — доктор педагогічних наук, професор О.В. Малихін

Прийнято до друку — доктор педагогічних наук, професор О.В. Малихін

УДК 378:147:004

Г.Б. Захарова,

асистент кафедри інформаційних систем і технологій НКЦ «Національний транспортний університет», м. Кривий Ріг

РОЗРОБКА СЕГМЕНТНО-ЕЛЕМЕНТНОЇ СТРУКТУРИ УМІНЬ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Захарова Г.Б.,

РОЗРОБКА СЕГМЕНТНО-ЕЛЕМЕНТНОЇ СТРУКТУРИ УМІНЬ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті розглянуто сегментно-елементну структуру умінь самостійно-пізнавальної діяльності студентів як конотативну єдність видових (об'єднаних у сегменти) та підвидових елементів. Подано розробку сегментно-елементної структури вмінь самостійно-пізнавальної діяльності студентів, яка об'єднує чотири сегменти: когнітивно-афективний, когнітивно-змістовий, організаційно-праксіологічний та рефлексивно-аналітичний. Базуючись на положеннях системно-діяльнісного підходу, автор виокремлює такі види вмінь самостійно-пізнавальної діяльності (СПД) як: відтворювально-наслідувальні; комбінаторні; компенсаційно-оптимізаційні; пошуково-творчі уміння СПД. Надається характеристика кожному елементу із сегмента вмінь самостійно-пізнавальної діяльності сучасного студента вищого навчального закладу та наочно представлено твірну структуру.

Ключові слова: *уміння, самостійно-пізнавальна діяльність, структура умінь СПД, самоконтроль.*